

Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani

Dagerotipija je bil prvi fotografski postopek, ki se je leta 1839 uveljavil v praksi. Izdelava dagerotipij (direktnih pozitivov na posrebrenih bakrenih ploščah) je bila zahtevna, lahko so si jih privoščili samo najpremožnejši. Prve dagerotipije so pri nas posneli potujoči fotografi, ki so se ustavili v nekem kraju in ponujali svoje storitve.

Janez Puhar, ki po dostopnih podatkih velja za prvega domačega fotografa, je najprej poskušal izdelovati dagerotipije. Aprila 1842 je odkril cenejši in lažji način fotografiranja s pomočjo steklenih plošč, prekritih z žveplenimi parami, in uporabo joda, broma, živega srebra in alkohola. Za pet let mu je sicer uspelo prehiteti podoben izum francoskega izumitelja Abela Niépcea de Saint-Victora, ki je uporabljal steklene plošče, jajčni beljak, kalijev jodid in srebrov nitrat (t. i. njep-sotipija), žal pa Puharjev postopek (puharotipija) ni prišel v praktično rabo.

V petdesetih in šestdesetih letih 19. stoletja je dagerotipijo in nekatere druge manj razširjene fotografske postopke povsem nadomestil fotografski postopek z mokrimi kolodijskimi ploščami. Leta 1851 ga je izumil Anglež Frederick Scott Archer. Tudi ta postopek je bil zahteven, saj je bilo treba s kolodijem (raztopino celuloznega nitrata v alkoholu in etru) prekrito stekleno ploščo osvetliti, ko je bila ta še v mokrem stanju, razvijanje pa je moralo slediti takoj za osvetlitvijo v kameri mehovki. Steklena plošča je bila negativ, ki ga je fotograf na soncu kopiral na papir. Fotografski postopek je bil primeren za ateljejsko fotografijo, saj je krajinski fotograf moral nositi s seboj veliko količino opreme. Zato so se s fotografiranjem lahko ukvarjali predvsem poklicni oziroma ateljejski fotografi.

Po zaslugi fotografskega postopka s t. i. suhimi želatinskimi ploščami, ki so prišle v rabo v letih 1879/1880 (1871 ga je odkril angleški zdravnik sir Richard Leach Maddox), in priročnejših fotoaparatorov je postala fotografija dostopnejša širšemu krogu fotografskih ljubiteljev, sprva iz vrst premožnejših družbenih slojev. Nov fotografski postopek se je hitro uveljavil. Ivan Šubic (1856–1924)¹ je v

1 Organizator obrtnega šolstva in naravoslovec Ivan Šubic izhaja iz podobarske družine Šubicev

prvem slovenskem fotografskem priročniku zapisal: »Kolodijevih mokrih plošč ne bomo jemali v poštev, če tudi so za nekatere posebne stroke tam pa tam še v navadi. Za nas so važne samo suhe plošče z bromosrebrno gelatino, plošče, s katerimi delata danes strokovni in amaterski fotograf, poslednji pač brez izjeme.«²

Sredi osemdesetih let 19. stoletja se je tudi pri nas začela uveljavljati amaterska fotografija. Prvi domači fotografski klub je bil ustanovljen leta 1889 (ob petdesetletnici izuma dagerotipije) v Ljubljani.

Začasen odbor fotoamaterskega kluba je bil oblikovan novembra 1888. Odbor je pozval vse fotografe in tiste, ki bi se s fotografijo želeli ukvarjati, naj s svojim pristopom pospešijo nastanek kluba, »kateremu bi bila naloga dati prilitko udom gojiti fotografijstvo z večjimi sredstvi nego je to mogoče poedincu in privabiti iz mesta in dežele novih prijateljev amaterjev«. Prijave za članstvo v klubu je sprejemala pisarna c. kr. strokovne šole za lesno obrt.³

Odbor je vabilo za pristop h klubu objavil v časnikih: »Ker je fotografovanje ne le nad vse zanimiva in lepa zabava, ampak tudi zelo koristna, zato so ukrenili nekateri amatérji v Ljubljani osnovati posebni klub amatérjev, kateremu bode naloga amatérsko fotografovanje razširjevati in pospeševati. Člani kluba dobili bodo od skušenih in večšin amatérjev vsa potrebna pojasnila toliko glede aparatov, kolikor glede zvrševanja fotografije. Kdor hoče pristopiti k klubu, amatér fotografov, ta naj se kmalu oglasi pismeno ali ustno pri gospodu Ivanu Šubicu, vodji obrtne šole v Ljubljani. Javljamo, da se sprejmo v klub tudi dame. Udom iz dežele pa bode odbor v vsaki zadevi skušal vedno pismeno ustreči.«⁴

3. 4. 1889 je v prostorih strokovne oziroma obrtne šole za lesno industrijo (Virantova hiša – tj. nekdanja Gruberjeva palača, Zvezdarska ulica, 1. nadstropje) potekal ustanovni zbor kluba. Pravila, ki jih je bilo treba predložiti vladi v potrditev, so sprejeli soglasno. Predsednik kluba je postal ravnatelj obrtne šole Ivan Šubic, ki je bil glavni pobudnik ustanovitve kluba, tajnik Gustav Pirc (1859–1923),⁵ ki je bil tudi tajnik Kmetijske družbe in urednik *Novic*, blagajnik profesor

v Poljanski dolini. Njegov oče je bil podobar in slikar Janez Šubic st., bratranca slikarja Janez in Jurij Šubic. Na Dunaju je študiral prirodopis in matematiko. Leta 1881 je bil suplent v Mahrovi trgovski šoli v Ljubljani, nato na realki in gimnaziji. Leta 1888 je nadaljeval študij na Dunaju (obrotni muzej). Istega leta je postal učitelj in vodja novoustanovljene strokovne šole za obdelavo lesa ter strokovne šole za umetno vezenje in šivanje v Ljubljani. Od 1890 do 1907 je bil ljubljanski občinski svetovalec, od 1898 do 1901 deželni poslanec za mesti Kranj in Škofjo Loko.

2 Ivan Šubic, Fotografija, *Letopis Matice slovenske za leto 1889*, str. 227.

3 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1888, št. 265, in *Slovenec*, 1888, št. 265.

4 Fotografija amatérjev, *Slovenski narod*, 1889, št. 63, in *Novice*, 1889, št. 11.

5 Kmetijski strokovnjak Gustav Pirc je bil rojen v Škofji Loki (Mestni trg 116, danes 39). Leto po njegovem rojstvu se je družina preselila v Kranj. Po študiju kmetijstva na Češkem je postal inštruktor in upravnik vinogradov Kmetijske šole na Slapu pri Vipavi. Od leta 1884 je deloval kot potovalni učitelj za kmetijstvo na Kranjskem. Leta 1880 je bil izvoljen za tajnika Kranjske

Bled. (foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1898, št. 17)

Luka Pintar (1875–1915),⁶ odbornika pa gospa Marija Hlavka in Anton Tramte (1846–1891), kaplan v Dobropolju. Klub je tedaj imel že dvajset članov. Letna članarina za člane iz Ljubljane je bila šest goldinarjev, drugi so plačevali tri goldinarje. *»Društvo bode imelo svoj laboratorij v Ljubljani in bode prirejalo predavanja svojim članom, tako da se bode lahko vsak poučil o vsem, kar mu je treba vedeti za fotografovanje.«*⁷

Prvi občni zbor novega kluba je bil 8. 7. 1889, ob 6. uri popoldne, v pisarni strokovne šole za lesno industrijo. Že pred občnim zborom je Ivan Šubic poslal vlogo c. kr. deželni vladi, ki je naznanila, da ne nasprotuje ustanovitvi kluba in potrdila njegova pravila (odlok z dne 5. 6. 1889). Dnevni red občnega zbora je bil naslednji: volitev odbora, nasveti začasnega odbora, predlogi članov. *»Pristop k zboru je*

kmetijske družbe, leta 1900 je postal njen ravnatelj. Bil je pobudnik ustanovitve Čebelarkega društva, odbornik Dramatičnega društva, predsednik in blagajnik Gledališkega podpornega društva. Od 1884 do 1917 je bil urednik strokovne revije *Kmetovalec*, od 1884 do 1893 urednik *Novic*. Aktiven je bil tudi v političnem življenju.

- 6 Literarni zgodovinar, jezikoslovec in bibliotekar Luka Pintar je bil rojen v Hotavljah v Poljanski dolini. Po študiju v Gradcu je bil zaposlen na gimnazijah v Ljubljani in Novem mestu. Od leta 1898 je bil skriptor v ljubljanski Deželni študijski knjižnici, od 1909 njen ravnatelj. Posvečal se je slovenskemu jezikoslovju in slovstveni zgodovini (preučevanje življenja in dela pesnika dr. Franceta Prešerna). Bil je odbornik Slovenske matice in urednik njenega zbornika. Od 1909 je bil odbornik Muzejskega društva.
- 7 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 79.

vsakemu dovoljen, kdor se zanima za novo društvo. Pri zboru se bodo tudi vzprejemali novi društveniki.«⁸ V klub se niso smeli vpisati poklicni fotografi.

Izvoljeni so bili vsi člani začasnega odbora. »Zbor je nadalje sklenil, da si omisli društvo popolen laboratorij in kupi novi fotografski aparat, ki bode odgovarjal vsem zahtevam sedanjega časa in vedno na razpolaganje društvenikom v vajo in zabavo. V kratkem se prično društvena predavanja, pristopna udom in sploh prijateljem fotografije, o najnovejših iznajdbah in tehnikah na polji te lepe umetnosti; predavanja bodo zvezana z demonstracijami, ki bodo novim društvenikom pokazala, kako je treba nastopati pri izdelovanju slik.« V tisku so bila društvena pravila, ki so jih prejeli vsi člani.⁹

Klub je nastal po vzoru klubov na Dunaju, v Pragi, Berlinu in Rimu.¹⁰ Bil je med prvimi v Avstriji. Ustanovljen je bil kmalu za klubi na Dunaju (tu je 31. 3. 1887 začel delovati *Club der Amateur-Photographen*, prvi klub izven Anglije),¹¹ v Pragi in Budimpešti. *Wiener Camera Club (Vienna Camera Club)* je bil ustanovljen leta 1887. *Klub fotografju amatérů u Praze* je začel delovati leta 1889. Istega leta kot ljubljanski je bil ustanovljen tudi *Club der Amateurfotografen* v Gradcu.

Člani kluba so se sestajali na rednih mesečnih srečanjih, na katerih so se med seznanjali s fotografskimi postopki.¹² Klub je imel prostore v strokovni oziroma obrtni šoli (c. kr. strokovni šoli za lesno industrijo). V klubu so člani lahko dobili teoretične in praktične napotke za fotografiranje. Ivan Šubic, ki je leta 1884 pisal o uvedbi suhih plošč (Najnovejša iznajdba v fotografiji, *Ljubljanski list*, 1884, št. 149 in 150), je pet let pozneje objavil prvi slovenski fotografski priročnik (*Fotografija, Letopis Matice slovenske za leto 1889*, str. 220–262).

Klub je prvo praktično vajo za člane in prijatelje fotografije priredil 28. oktobra 1889. Na njej so bile predstavljene glavne faze fotografskega procesa (ekspozicija, izdelava negativa in fotografij na papir) in fotografiranje pri umetni svetlobi (»magnezijski bliskovni luči«).¹³ 3. in 5. oktobra je klub pripravil teoretični pouk o fotografiji.¹⁴ 7. 1. 1890 je bila ponovno na programu »magnezijska bliskovna fotografija«.¹⁵ Vaje so bile povezane z rednimi mesečnimi sejami.

Od marca 1891 so se fotoamaterji sestajali v novem »klubovem lokalu«, v hiši zdravnika dr. Karla Bleiweisa (Pred škofijo št. 16, I. nadstropje, na levo, druga

8 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 153.

9 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1889, št. 165, in *Slovenec*, 1889, št. 164.

10 Anton Tramte, Nekoliko o fotografiji, *Dom in svet*, 1890, št. 6, str. 182.

11 V Angliji je bilo do leta 1900 ustanovljenih 256 klubov amaterskih fotografov, v ostali Evropi je bilo tedaj samo 23 fotografskih klubov, v ZDA pa 99 (po: Helmut Gernsheim v sodelovanju z Alison Gernsheim, *Fotografija: sažeta istorija*, Beograd 1973, str. 165).

12 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1891, št. 28.

13 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1889, št. 247.

14 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1889, št. 223.

15 Klub amaterjev - fotografov, *Slovenski narod*, 1890, št. 3.

Obdarjevanje konjev v Št. Jerneju na Dolenjskem, 13. 9. 1890.

(foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1891, št. 1)

vrata).¹⁶ Leta 1891 so redne mesečne seje kluba (prvi ponedeljek v mesecu) potekale tudi v bralni sobi kranjskega Deželnega muzeja, ki je klubu dal na razpolago tudi primeren kletni prostor za fotolaboratorij.¹⁷

Klub je na seji novembra 1890 sprejel sklep o najemu lastnih prostorov, v katere bo imel vsak član vedno dostop in »v katerem se bo nahajal društveni laboratorij za izdelovanje negativnih in pozitivnih slik«. »V ta namen rabi društvo primerno sobo brez hišne oprave s posebnim vhodom, če mogoče bolj v središču mesta.«¹⁸

Na občnem zboru 12. 1. 1891 so bili izvoljeni: za predsednika Ivan Šubic, za namestnika Gustav Pirc, za blagajnika Lavoslav Fürsager in za odbornika Luka Pintar in Anton Tramte.¹⁹ Član kluba je bil tudi Srečko Magolič st. (1860–1943), ki je leta 1895 v Celju odprl fotografski atelje Apolon.²⁰

Klub je konec leta 1891 pristopil k zvezi avstrijskih in nemških fotoamaterskih društev. *Slovenski narod* piše, da je zveza s pošiljanjem in izmenjavo fotogra-

16 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1891, št. 54.

17 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1891, št. 268.

18 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenec*, 1890, št. 273.

19 Klub amaterjev - fotografov Ljubljanskih, *Slovenski narod*, 1891, št. 9.

20 Srečko Magolič je kot edini slovenski fotograf leta 1894 sodeloval na fotografski razstavi v Hamburgu. Razstave se je udeležilo 458 fotoamaterjev, od tega 24 iz Avstro-Ogrske (Fotografične razstave, *Dom in svet*, 1894, št. 10).

fij želela vzpostaviti povezavo med klubi, obveščala naj bi tudi o uspehih posameznih klubov. Na čelu zveze je bil fotografski klub iz Frankfurta ob Maini. Ljubljanski fotoamaterji so od frankfurtskih in hamburških fotoamaterjev prejeli prvi dve zbirki fotografij. Fotografije so predstavili oziroma »razkazovali« na društvenem večeru 3. 1. 1893, v strokovni šoli za lesno industrijo. Hkrati je potekal tudi redni občni zbor.²¹

Na Vodnikovi béseidi, v nedeljo 27. 3. 1892, v čitalnici v Šiški, sta predavala kustos Deželnega muzeja Alfons Müllner (o ljubljanskem barju) in tajnik c. kr. Kmetijske družbe Gustav Pirc o kmetijstvu in o fotografiji. *Slovenski narod* je v poročilu o dogodku največ pozornosti namenil Pirčevemu predavanju o fotografiji. »Fotografija je obče znana obrt, oziroma umetnost in celo zabava. Da pa spada nje pričetek v l. 1841,– da so vele-

umni, zlasti francoski kemiki, iznajdbo angleškega učenjaka srečno zasledovali in zboljšali in da je k napredku mnogo pripomogel naš rojak g. duhovnik 'Puhler', da je znanih do sedaj le 63 prvin (elementov, iz kojih je sestavljeno vse, kar je v naravi, isto tako, kakor se piše na milijone besed raznih jezikov na vesoljnem svetu le z 24–25 črkami), te zanimivosti smo zvedeli večinoma šele od gosp. Pirca uvodnega govora. Gosp. Pirc je sam fotograf za zabavo, že 13 let. V predmetu je torej skušen in popolnoma poučen. Pri razlaganju upliva solčne svetlobe, nje sedmerih barv, katere nam očitno mavrica kaže, razkazal je gosp. svoje lične stoje ali aparate za fotografiranje in razmotrival na drobno in jasno načine, kako se slike (fotografije) delajo in tako je celo mogoče bliskoma hitro vjeti podobo ptiča, dirjajočega konja i. t. d. Z glasno pohvalo in toplimi besedami odslovili so obilno zbrani društveniki požrtvovalnega govornika, gospoda tajnika c. kr. kmetijske družbe.« Zanimivo je, da je Alfons Müllner naslednje leto v reviji *Argo* objavil prispevek o Janezu Puharju (prvi strokovni prispevek o fotografskem izumitelju po Puharjevi smrti).²²

Aljažev stolp. (foto: Gustav Pirc, 1895)

21 Klub amaterjev - fotografov v Ljubljani, *Slovenski narod*, 1893, št. 2.

22 Predavanje v Spodnji Šiški, *Slovenski narod*, 1892, št. 71.

Doslej je bil neznan podatek, da je bil Gustav Pirc tudi član uglednega dunajskega fotografskega združenja *Club der Amateur-Photographen*. Poleg Pirca je bil v prvih letih njegovega delovanja v dunajski klub včlanjen samo še en ljubiteljski fotograf iz dežele Kranjske, baron Leopold Lichtenberg, lastnik gradu Habbach (Jablje) pri Trzinu.²³

Klub je junija 1893 pripravil manjšo razstavo v izložbi knjigarnarja J. Giontinija v Ljubljani; na tabli so bile na ogled fotografije članov. Razstavljene so bile tudi »lepe platinske slike« (platinotipije), »ki se smejo meriti z najlepšimi bakrorezi in jeklorezi in ki umetniško zelo nadkriljujejo druge vrste fotografij«. »Želeli bi bilo, da se ukus našega olikanejšega občinstva tudi nagne k podobam te vrste, kakor se je uže zgodilo na Angleškem, Francoskem in sploh v večih mestih. Kakor se imamo zahvaliti za iznajdbo in za ves napredek v fotografiji le amaterjem, tako tudi želimo, da bi Ljubljanski klub ne le pridobil več prijateljev tej umetnosti, ampak da bi tudi vplival pri našem občinstvu za boljši umetniški ukus glede fotografij.« Slovenski narod je poudaril: »Razstavljene slike so tehniško in umetniško tako dovršene, da presenetijo vsakega gledalca. S to razstavo so naši amaterji dokazali, da so popolnoma večji moderni fotografski

tehniki in veseli nas, da so se izpostavili sodbi občinstva, ki bode zanje gotovo zelo laskava. Prepričani smo, da dobi klub vsled te razstave mnogo novih članov. Naloga fotografov amatérjev je vsa druga, nego fotografov iz poklica, oni se morejo pečati le s fotografovanjem pokrajin, pri čemer jih pa ne vežejo denarna vprašanja, zato se morejo pečati s to jako poučljivo stroko bolj z umetniškega stališča. /.../ Posebno pohvalno je omenjati na razstavljenih slikah uprizorjenje zraka in detajlovano ospredje, ki se da doseči le z najnovjšimi pomožnimi sredstvi, zlasti z ortokromatiškimi ploščami in z novimi klicanci. Seveda je velika praktiška izurjenost tukaj glavna

Župna cerkev v Kranju. (foto: Gustav Pirc, objavljeno v *Dom in svet*, 1894, št. 11)

23 Club der Amateur-Photographen in Wien. Gegründet 1887. Mitglieder-Verzeichnis, *Photographische Rundschau*, 1888, 12. zvezek, str. 415–416, Club der Amateur-Photographen in Wien, *Photographische Rundschau*, 1890, 2. zvezek, str. 61–62.

stvar, a te imajo naši amatérji, kakor kaže razstava, prav veliko.« Sredi leta 1893 je klub načrtoval poseben fotografski tečaj za začetnike, če bi se prijaviilo dovolj novih članov. Potrebni aparati, priprave in prostor so bili na razpolago.²⁴

Klub je deloval najmanj do leta 1900, saj je tedaj omenjen med ljubljanskimi društvi v adresarju Ljubljane za leto 1900.²⁵

Leta 1900 je Ivan Šubic izročil odseku fotografov amaterjev pri Slovenskem planinskem društvu fotografski aparat z vso opremo (kamera, stativ, glava, dve kaseti, objektiv (13 x 18) z zaslonkami); to je bil fotoaparat, ki je bil last Kluba amaterjev - fotografov v Ljubljani.²⁶

VIRI IN LITERATURA:

Časopisni viri:

Adressbuch ... Laibach, 1900.

Dom in svet, 1894, št. 10.

Novice, 1889, št. 11.

Photographische Rundschau, 1888, 12. zvezek.

Photographische Rundschau, 1890, 2. zvezek.

Planinski vestnik, 1900, št. 6.

Slovenec, 1888, št. 265.

Slovenec, 1889, št. 164, 223, 247.

Slovenec, 1890, št. 273.

Slovenec, 1891, št. 54, 268.

Slovenski narod, 1888, 265.

Slovenski narod, 1889, št. 63, 79, 153, 165.

Slovenski narod, 1890, št. 3.

Slovenski narod, 1891, št. 9, 28.

Slovenski narod, 1892, št. 71.

Slovenski narod, 1893, št. 2, 141.

Kambič, Mirko: 85-letnica 'Kluba amaterjev-fotografov' v Ljubljani 1889–1974. V: *Sinteza*, 1973, št. 30–32, Ljubljana : Zveza društev arhitektov Slovenije, 1973, str. 36.

Šubic, Ivan: Fotografija. V: *Letopis Matice Slovenske za leto 1889*, Ljubljana : Matica Slovenska, 1889, str. 227.

Tramte, Anton: Nekoliko o fotografiji. V: *Dom in svet* 3, 1890, št. 6, Ljubljana : Katoliško tiskovno društvo 1890, str. 182.

24 Razstava amaterskih fotografij, *Slovenski narod*, 1893, št. 141.

Ortokromatski: občutljiv za vse barve, razen za rdečo in oranžno.

25 Adressbuch ... Laibach 1900, str. 139, Mirko Kambič, 85-letnica 'Kluba amaterjev-fotografov' v Ljubljani 1889–1974, *Sinteza*, 1973, št. 30–32, str. 36.

26 Zahvala, *Planinski vestnik*, 1900, št. 6, str. 95.